

MERTENS & TIELEMANS

ATELIER, RUE JULES VIEUHAUT, 5. BRUX. (OUEST.)

Erfwat? Erfgoed!

Lerarenhandleiding

Algemene inleiding

Erfgoed staat voor alles wat we overerven van vorige generaties én het bewaren waard vinden. Het is zoveel meer dan duffe archiefstukken en kunstwerken. Een recept dat van generatie op generatie overgaat, een oud zakhorloge, oude familiefoto's, lokale dialectwoorden, de jaarlijkse kermis... Het is allemaal erfgoed! Of erfgoed de moeite waard is om te bewaren, te verzorgen, onderzoeken en te tonen, dat bepalen mensen zelf. Als heel veel mensen iets waardevol vinden, spreken we van cultureel erfgoed.

Erfgoed in al zijn vormen staat tegenwoordig opvallend in de kijker. Het basis- en secundair onderwijs spelen op die evolutie in, want erfgoed leent zich uitstekend om vakoverschrijdend te werken en projectwerk toe te passen.

In deze lerarenhandleiding bieden we enkele handvaten aan om een les op te bouwen rond het thema erfgoed. Via opdrachten denken leerlingen na over wat objecten tot erfgoed maakt en waarom mensen voorwerpen bewaren.

Door te vertrekken vanuit de leefwereld van de leerlingen, maken kinderen op een laagdrempelige manier kennis met het thema erfgoed.

Waarom rond erfgoed werken op school?

- Via erfgoededucatie worden leerlingen creatief uitgedaagd en ontwikkelen ze verschillende basisvaardigheden.
- Via erfgoededucatie verwerven leerlingen kennis en inzicht in zichzelf en hun omgeving.
- Erfgoededucatie is leergebied overschrijdend (wereldoriëntatie, muzische vorming, taal ...)
- Erfgoededucatie draagt bij tot historisch bewustzijn.
- Erfgoed getuigt van de diversiteit in de samenleving. Het zet aan tot dialoog en daagt uit tot actief burgerschap.

Vooraf

Laat de leerlingen een voorwerp meebrengen naar de klas. Het voorwerp moet belangrijk zijn voor hen. Belangrijk genoeg om te bewaren voor later. De leerlingen kunnen kiezen of ze hiervoor oude voorwerpen vragen aan hun ouders of grootouders. Maar het mag evengoed een hedendaags voorwerp zijn. Bijvoorbeeld iets dat vandaag van belang is voor hen en waarvan ze willen dat het wordt doorgegeven aan hun kinderen, later.

Vorbereiding

Materiaal dat de leerkracht moet voorzien:

- Een aantal voorwerpen. Dit is voor het geval dat niet elke leerling iets heeft meegebracht, of als leerlingen veel dezelfde voorwerpen naar de klas hebben meegenomen. Dit mogen ook huis-, tuin-, en keukenspullen zijn of immateriële zaken (niet-tastbaar) zoals oude familierecepten, dialectwoorden, ... Er mogen zeker voorwerpen tussen zitten die de kinderen niet kennen.
- Papier en kleurpotloden

Opstelling van de klas: De stoelen worden in een kring gezet. Tafels zijn niet nodig en mogen aan de kant worden geschoven.

Doelstellingen

- De leerlingen krijgen interesse in erfgoed door zelf op zoek te gaan naar voorwerpen.
- Op deze manier zien de leerlingen in dat erfgoed ook leuk en interessant kan zijn.
- De leerlingen zien in waarom mensen spullen bewaren voor de toekomst.
- De leerlingen begrijpen dat erfgoed niet enkel bestaat uit voorwerpen, gebouwen of monumenten.
- De leerlingen kennen het verschil tussen materieel en immaterieel erfgoed.
- De leerlingen kunnen zelf erfgoed herkennen en voorbeelden geven.
- De leerlingen gebruiken hun fantasie om voorwerpen te herdefiniëren.

Opdracht 1

Introductie en voorstelling voorwerp

Onderwijsgesprek

De kinderen stellen hun voorwerp voor en geven een antwoord op volgende **vragen**:

- Wat is het voorwerp?
- Wat vertelt dit voorwerp over jou?
- Waarom is het dierbaar, belangrijk voor jou? Hangt er een herinnering aan vast?
- Waarom wil je het bewaren voor later?
- Wat wil je dat er met het voorwerp gebeurt als jij oud bent?

Nabespreking

Introduceer het woord 'erfgoed'.

Het woord bestaat uit 2 delen:

- Erf: erven, erfenis, iets dat doorgegeven en overgeërfd wordt, iets dat bewaard wordt voor later
- Goed: goederen

Dus erfgoed zijn alle 'goederen' die mensen waardevol vinden en willen bewaren voor later. Deze 'goederen' zijn niet alleen voorwerpen en gebouwen (materieel erfgoed), maar ook verhalen, gewoontes, spelletjes, feesten, stoeten of optochten, recepten, dialectwoorden, ... (immaterieel erfgoed). Immaterieel erfgoed is dus niet-tastbaar.

Jullie dierbare voorwerpen noemen we **persoonlijk erfgoed**.

Als erfgoed belangrijk is voor een heleboel mensen van een zelfde streek of regio dan noemen we dat **cultureel erfgoed**.

Vraag: ken je zelf voorbeelden van cultureel erfgoed uit je buurt of streek?

Opdracht 2

Waarnemen, beschrijven en herdefiniëren

A Een willekeurig voorwerp wordt doorgegeven in de kring. Iedere leerling zegt iets anders over het voorwerp. Het kan iets zijn dat je ziet, hoort, ruikt, voelt, (via waarneming). Of iets dat je weet, denkt, ... over het voorwerp. Als je niks meer weet mag je passen. We doen dit met verschillende voorwerpen (maximum 4).

B De leerlingen kiezen elk een voorwerp uit de stapel en beelden zich in dat ze in het jaar 2500 leven en dit opgraven. Wat denken ze dat ze met dit voorwerp kunnen doen? Waarvoor diende het? Ze beelden dit uit in de kring en de andere raden. Gebruik jullie fantasie!

Deze opdracht kan ook probleemloos in groepen gebeuren. Verdeel de klas in groepjes van 3 à 4 kinderen en laat ze samen nadenken over de mogelijke functie van het voorwerp. Daarna beeldt iemand van het groepje uit waarvoor het voorwerp dient. Kan de rest van klas het raden?

Het werkt natuurlijk nog prikkelender als je deze opdracht kan doen met voorwerpen die de kinderen echt niet kennen.

Mogelijke voorwerpen:

- Walkman
- Ijzeren strijkijzer
- Vingerhoed
- Mattenklopper
- Muziekcassette
- Koffiemolen
- Tol
- Langspeelplaat
- Warmwaterkruik
- Oud scheerapparaat
- Wasbord

Opdracht 3

Verhalen bewaren

A Ieder krijgt een willekeurig voorwerp uit de verzameling en verzint een verhaal waarom zijn/haar voorwerp waardevol is. Dat kan zijn omdat het voorwerp in het bezit is geweest van een beroemd persoon. Of omdat er slechts heel weinig van op de wereld bestaan, of het is enkel heel ver hiervandaan te vinden, ... Spoor de leerlingen aan om hun fantasie de vrije loop te laten!

B Ruilbeurs voor bijzondere verhalen: Laat de kinderen door elkaar wandelen in het lokaal. Spreek met de kinderen een signaal af (bijvoorbeeld in de handen klappen). Als het signaal klinkt staat iedereen stil en gaat bij de dichtstbijzijnde persoon staan. Opdracht: De leerlingen vertellen hun bijzondere verhaal aan elkaar en wisselen van voorwerp. Dit doen we tot de voorwerpen en de verhalen 4x uitgewisseld werden.

Nabespreking

We komen terug in de kring en vertellen de verhalen aan elkaar. Kloppen ze nog met het oorspronkelijke verhaal? Dit is het probleem van mondeling doorvertellen van erfgoed: na lange tijd wordt het soms moeilijk om het oorspronkelijke verhaal precies te kennen of te begrijpen.

Daarom zijn een heleboel mensen bezig met het georganiseerd registreren en bewaren van erfgoed. Enkele voorbeelden:

- Je ouders bewaren jullie familiaal erfgoed zoals foto's, filmpjes, kaartjes, nieuwjaarsbrieven, ...
- In archieven en documentatiecentra worden oude papieren en documenten bewaard.
- Plaatselijke heemkundige verenigingen zorgen ervoor dat het erfgoed dat typisch is voor hun streek niet verloren gaat. Misschien kun je eens met de klas bij hen op bezoek gaan?
- Gebouwen, landschappen en monumenten (Bvb. Het stadhuis van Dendermonde met het belfort) worden beschermd als 'monument' of als 'werelderfgoed', als men ze wil bewaren.
- Sinds een aantal jaren beschermt men ook 'immaterieel erfgoed' zoals gebeurtenissen. (Bvb. De Ros Beiaard Ommegang in Dendermonde is beschermd als werelderfgoed.)

- In heel veel streken zijn er erfgoedcellen opgericht. Die brengen het erfgoed van een bepaalde regio in kaart, ze zorgen dat dat erfgoed goed bewaard blijft en ze maken het kenbaar aan een breed publiek. In onze streek is er de erfgoedcel Land van Dendermonde. Ze is verantwoordelijk voor 9 gemeenten: Berlare, Buggenhout, Dendermonde, Laarne, Lebbeke, Hamme, Wetteren, Wichelen en Zele. Meer weten? Surf eens naar de website: www.egclandvandendermonde.be

Afsluiter

We vatten even samen wat de criteria van erfgoed zijn:

- Mensen vinden het belangrijk om te bewaren.
- Het kan iets zijn dat één persoon of een groep belangrijk vindt om te bewaren.
- Het is iets van vroeger maar ook iets van vandaag.
- Je krijgt het van vorige generaties (ouders, grootouders, ...).
- Het zijn zaken die wij aan volgende generaties doorgeven (aan onze (klein)kinderen)
- Wat uitgekozen wordt om te bewaren bepaalt wat mensen later over ons zullen weten.
- Erfgoed kan iets zijn dat je kan aanraken, maar ook iets dat je niet kan aanraken.

Bespreek elke uitspraak met de kinderen. Laat hen zelf zoeken naar voorbeelden.

Opdracht

Organisatie:

Zet de kinderen in een kring. Elk kind neem zijn/haar eigen voorwerp in de hand.

Opdracht:

Aan de hand van de kenmerken (zie vorige opdracht) vertellen de kinderen of hun voorwerp erfgoed is of niet. Opgelet: Wat nu geen erfgoed is, kan dat misschien nog worden.

Stel je voor dat een kind over honderd jaar een gsm in zijn tuin vindt. Zal hij dan nog weten hoe dat rare ding heet en waarvoor men het gebruikte? Zal hij nog weten dat de tekens :) in sms-taal een lachend gezichtje voorstellen? Misschien wel, misschien niet.

We bedenken samen enkele voorwerpen, verhalen, gewoonten of recepten die we belangrijk vinden om te bewaren voor de toekomst. Waarom vind je het belangrijk dat deze zaken bewaard blijven voor de toekomst?

Eindtermen

Onderstaande eindtermen zijn overgenomen uit het curriculum van het Vlaams onderwijs. Om het geheel leesbaar en overzichtelijk te houden, worden enkel de eindtermnummers vermeld. Voor details rond de eindtermen kun je terecht op:

<http://eindtermen.vlaanderen.be/basisonderwijs/>

Dit educatief project sluit aan bij volgende eindtermen :

Nederlands

Luisteren: 1.1, 1.3, 1.5, 1.8, 1.9

Spreken: 2.1, 2.5, 2.7

Muzische vorming

Beeld: 1.1, 1.2

Drama: 3.3

Attitudes: 6.1, 6.5

Wetenschappen en techniek

Natuur: 1.1

Mens en maatschappij

Mens: 1.1, 1.3

Tijd: 3.8, 3.9

Sociale vaardigheden

Relatiewijzen: 1.1, 1.2, 1.3, 1.6